

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirro Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Furuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari.....	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М. Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолатдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlarini	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

RAQAMLI IQTISODIYOTDA SANOAT TARMOG'INING DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLANISHINI BAHOLASH

Otaboyeva Dildora

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Cstatistika va ekonometrika
kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi, sanoat o'zining qo'shimcha qiymat yaratishi, aholi ehtiyojini qondirishdagi o'rni va yuqori darajaga ega ishlab chiqarish lokomotivi bilan milliy iqtisodiyotning barqaror sur'atlar bilan rivojlanishi, ushbu sohada qazib olingan, ekib o'stirilgan barcha resurslarni qayta ishlash, ulardan yangidan-yangi mahsulotlar ishlab chiqarish, assortiment va nomenklaturaning ko'payishi hisobiga diversifikatsiyalashuv jarayonlarini statistik baholash masalalari bayon qilingan.

Kalit so'zlar: sanoat tarmog'i, real sektor, tovarlar, xizmatlar, kapital mehnat bozori, statistik baholash.

Abstract: This article describes the state support of the industrial sector in the Republic of Uzbekistan, the value added of industry, its role in meeting the needs of the population and the sustainable development of the national economy with a high level of production locomotive, processing of all extracted and cultivated resources. from them the issues of statistical assessment of diversification processes due to the production of new products, increase in assortment and nomenclature.

Key words: industrial sector, real sector, goods, services, capital labor market, statistical evaluation.

Аннотация: В данной статье описывается государственная поддержка промышленного сектора в Республике Узбекистан, добавленная стоимость отрасли, ее роль в удовлетворении потребностей населения и устойчивом развитии национальной экономики с высоким уровнем производства локомотивов, переработкой всего добытые и культивируемые ресурсы. Из них решаются вопросы статистической оценки процесса диверсификации за счет выпуска новой продукции, увеличения ассортимента и номенклатуры.

Ключевые слова: промышленный сектор, реальный сектор, товары, услуги, рынок труда, статистическая оценка.

KIRISH

Mamlakatimizning milliy mahsulot ishlab chiqarish sohasidagi asosiy tarmoqlaridan biri sanoatdir. Sanoat o'zining qo'shimcha qiymat yaratishi, aholi ehtiyojini qondirishdagi o'rni va yuqori darajaga ega bo'lgan ishlab chiqarish imkoniyatlari bilan boshqa soha va tarmoqlardan o'z afzalligi bilan tubdan farq qiladi. Sanoat moddiy ishlab chiqarishning asosiy va yetakchi tarmog'i bo'lib, uning rivojlanishi milliy iqtisodiyotning barqaror sur'atlar bilan rivojlanishiga olib keladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev ta'kidlaganidek, "To'rtinchidan, iqtisodiy o'sishga, avvalo, raqobatdosh sanoat zanjirlarini yaratish hamda bunday loyihalarga investitsiyalarni ko'paytirish orqali erishiladi.

Garvard universiteti tadqiqotlariga ko'ra, mamlakatimiz 50 dan ortiq sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishda barcha imkoniyat va nisbiy ustunliklarga ega. Ayniqsa, neftgaz-kimyo, metallurgiya, mashinasozlik, elektrotexnika, farmatsevtika, qurilish materiallari, to'qimachilik, charm-poyafzal, oziq-ovqat hamda "yashil iqtisodiyot" bilan bog'liq sanoat tarmoqlari iqtisodiyotimiz "drayverlari"ga aylanishi uchun barcha yetarli sharoitlar mavjud.

Bu tarmoqlarda xususiy sektorning tashabbuslari va yangi loyihalarini qo'llab-quvvatlash hamda kooperatsiyani rivojlantirish bo'yicha barcha choralar ko'rilishi lozim" [1].

Mamlakatimiz sanoat tarmog'ini jadal va barqaror rivojlantirish, ularning eksport salohiyatini o'stirish, ishlab chiqarish korxonalarini texnik va texnologik jihatdan qayta qurollantirish, ichki bozorni milliy korxonalarda ishlab chiqarilgan mahsulotlar bilan ta'minlash, mavjud resurslardan unumli foydalanish, faol investitsiya siyosatini amalga oshirish asosida sanoatning samaradorligi va raqobatbardoshligini yanada oshirishga erishish mumkin.

O'zbekiston Respublikasida sanoatning to'qimachilik, tikuv-trikotaj, charm-poyafzal va mo'ynachilik tarmoqlarini rivojlantirish, ishlab chiqarilayotgan tayyor mahsulotlarning turlari va assortimentini kengaytirish, shuningdek, tarmoq korxonalarining investitsiya va eksport faoliyatini har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Shu bilan birga, jahon bozorlaridagi raqobatning kuchayishi, texnologiyalarning rivojlanishi va xorijiy ishlab chiqaruvchilar tomonidan mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarining kamaytirilishi ushbu sohalarni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar ishlab chiqilishini talab etmoqda.

Sanoat ishlab chiqarishini hududiy jihatdan oqilona tashkil etishni ta'minlaydigan aniq davlat dasturlarini yanada ko'paytirish zarurati, mintaqalar sanoat ishlab chiqarishi darajasi o'rtasidagi tafovutning yuqoriligi va uni bartaraf etish usullarini ishlab chiqish zarurati ushbu mavzuning yo'nalishi va dolzarbligini belgilab beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Sanoatni rivojlantirishning dolzarbligi va iqtisodiyotni takomillashtirishda tutgan o'rningining nihoyat darajada kengligi doimiy ravishda tadqiqotchi olimlarning diqqat markazida bo'lgan. Xususan, mavzu yuzasidan xorijlik olimlardan Yu.Rodionov, R.S.Porter, D. Deveryuks, B.Roberts, R.N. Nureyevlar ilmiy yangiliklar yaratgan bo'lsalar, mahalliy olimlardan, A.Abdurhamidov, U.Muxitdinov, A.A. Ortikov, X. Ishbutayeva, Sh. Nizomova, E.X. Maxmudov, X.D. Xujaqulov va M. Isoqovlar bir qator ilmiy tadqiqotlar olib borishga muvaffaq bo'lishgan. Xususan, A. Ortiqov "O'zbekistonda sanoatni rivojlantirishning qator imkoniyatlari, geografik va iqtisodiy omillari"ga, M.P. Narziqulov "Sanoatni rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish jarayonida asosiy e'tibor tarkibiy o'zgarishlarga qaratilganligi"ga, E.X. Maxmudov "Sanoat tarmoqlari rivojlanishiga sharoit yaratishning strategik yo'nalishlari birinchi navbatda budjet, soliq, pul-kredit, narx va valyuta siyosati kabi vositalarni qamrab olgan qulay makroiqtisodiy muhitni yaratish"ga, bog'liqliklariga alohida to'xtalib o'tishgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, statistik guruhlash, ekspert baholash, ilmiy abstraksiyalash va boshqa usullardan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston Respublikasi mintaqalari ehtiyojlariga muvofiq keluvchi, ular manfaatlarining o'zaro uyg'unlashuvini ta'minlovchi, mintaqalarda mavjud tabiiy-iqtisodiy imkoniyatlarni hisobga oluvchi sanoat tarmog'ining oqilona hududiy tarkibini shakllantirish bugungi kundagi ustuvor vazifalar hisoblanadi.

Mintaqalar sanoatini rivojlantirish va muvofiqlashtirish jarayoniga davlat quyidagi dastak va vositalar orqali ta'sir ko'rsatadi:

- davlat mablag'larini jalb etgan holda sanoat korxonalariga xizmat ko'rsatuvchi infratuzilma obyektlarini qurish;
- xususiy investorlar sarf-xarajatlarini kamaytirish uchun budjetdan kapital qo'yilmalarning bir qismini ajratish;
- sanoat korxonalarini qurishda ishtirok etish;
- sanoat korxonalarini qurishga imtiyozli kreditlar ajratish;
- soliq imtiyozlarini joriy etish;
- davlat mablag'lari hisobidan yangi sanoat korxonalari uchun kadrlar tayyorlash;
- iqtisodiy jihatdan qoloq mintaqalarda sanoat korxonalari qurilganligi uchun imtiyozlar, mukofotlar berish;
- ekologik vaziyatdan kelib chiqqan holda sanoat korxonalari qurilishini taqiqlash yoki cheklash va hokazo.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Yengil sanoatni yanada rivojlantirish va tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori ^[2] asosida sanoat korxonalariga imtiyoz va preferensiyalar taqdim etildi. Jumladan:

- 2020-yil 1-yanvariga qadar hisobot davri natijalari bo'yicha yalpi tushumning umumiy hajmida tayyor tikuv-trikotaj mahsulotlarining eksporti 60 foizdan kam bo'lmagan eksport ulushiga ega bo'lgan korxonalar mol-mulk solig'ini to'lashdan ozod etiladi. Imtiyoz 202-yil 1-yanvardan kuchga kiradi;
- to'qimachilik, tikuv-trikotaj, charm-poyafzal va mo'ynachilik sohalari korxonalarining foyda solig'i bo'yicha soliqqa tortiladigan bazasi 7 yil davomida teng ulushlarda zamonaviy tozalash va kanalizatsiya inshootlarini qurish bo'yicha xarajatlar summasiga kamaytiriladi. Imtiyoz to'qimachilik, tikuv-trikotaj, charm-poyafzal va mo'ynachilik sohalari uchun 2020-yil 1-yanvardan boshlab kuchga kirdi;

- chorva mollarini so'yish bo'yicha zamonaviy avtomatlashtirilgan majmualarni ishga tushirayotgan tashkilotlar va terini qayta ishlovchi korxonalar 2020-yil 1-yanvarga qadar yer solig'i to'lashdan ozod etildi. Imtiyoz 2020-yil 1-yanvardan kuchga kirdi;
- 2020-yil 1-yanvaridan boshlab "O'zto'qimachilik sanoati" va "O'zcharmsanoat" uyushmalarining xorijiy konsultantlari, shuningdek, to'qimachilik, tikuv-trikotaj, charm-poyafzal va mo'ynachilik sohalari korxonalarida mehnat faoliyatini yuritayotgan xorijiy mutaxassislar O'zbekistondagi daromad manbalari bo'yicha JSHDSni uning belgilangan stavkasidan 50 % miqdorida to'laydilar.

O'zbekiston Respublikasi statistikasi amaliyotida sanoatning tarmoq tuzilishi 2016-yilga qadar Xalq xo'jaligi tarmoqlarining umumdavlat Tasniflagichi (XXTUT) asosida yirik guruhlar bo'yicha taqdim etilgan. 2016-yildan xalqaro andozalarga muvofiq keluvchi iqtisodiy faoliyat turlari umumdavlat tasniflagichi (IFUT)ga o'tildi. IFUTda faoliyat turlarini guruhlashtirish yakuniy mahsulotlar, ishlab chiqarish omillari va jarayonlarining bir xilligidan kelib chiqib amalga oshiriladi, ya'ni bir xo'jalik subyekti turli sinflarga va hatto seksiyalarga taalluqli faoliyatni amalga oshirishi mumkin.

Respublikamizda IFUT yangi strukturasi bo'yicha sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarishda tarkibiy o'zgarishlar va tarmoqlar ulushi quyidagi jadvalda keltirilgan ma'lumotlar bilan tavsiflanadi.

1-jadval: Sanoat tarmoqlarining tarkibiy tuzilishi

Yiriklashtirilgan seksiyalar bo'yicha sanoat tarmoqlari	Yillar					
	2018		2019		2020	
Sanoat tarmog'ida yaratilgan qo'shilgan qiymat hajmi (B, C, D, E) - jami, mlrd. so'm	95 803,9	100%	136 103,1	100%	152 728,0	100%
Shu jumladan:						
B. Tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash	20 057,0	20,94%	31 337,7	23,02%	23 139,8	15,15%
C. Qayta ishlash sanoati	68 971,8	71,99%	94 749,7	69,62%	116 839,3	76,50%
D. Elektr, gaz, bug' bilan ta'minlash va havoni konditsiyalash	5 869,9	6,13%	9 055,0	6,65%	11 768,7	7,71%
E. Suv bilan ta'minlash; kanalizatsiya tizimi, chiqindilarni yig'ish va utilitatsiya qilish	905,2	0,94%	960,7	0,71%	980,2	0,64%

Manba: O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.

Jadval ma'lumotlari shundan dalolat beradiki, respublikamizda 2018-yilda jami sanoatdagi qo'shilgan qiymatning 20,94 foizi tog'-kon sanoati va ochiq konlarni ishlash (V)da yaratilgan bo'lsa, 71,99 foizi qayta ishlash sanoati (S)ga to'g'ri kelgan, 2020-yilga kelib esa bu ko'rsatkichlar tegishli ravishda 15,15 va 76,5 foizni tashkil etgan.

2018–2020-yillarda milliy sanoat ishlab chiqarishi tarkibida deyarli barcha sohalarda pandemiya sharoiti tufayli sanoat ishlab chiqarish ko'rsatkichlari tushib ketgan va bu yo'qotishni birgina metallurgiya hamda tayyor metall buyumlar ishlab chiqarish sanoati qoplab bergan, ya'ni 2020 yilga kelib ushbu sanoat tarmog'i jami qayta ishlash sanoatining 40,5 foizini tashkil qilgan.

Mana shunday murakkab vaziyatda iqtisodiyotdagi tarkibiy o'zgarishlarni amalga oshirish sanoat mahsulotlari hajmi o'sishining asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

Shu o'rnida aytish joizki, sanoat mahsulotlari assortimenti va turlarini ishlab chiqarishni ko'paytirish, sohani modernizatsiya qilish, industriya tizimiga yangi texnika va texnologiyalar joriy etish, milliy sanoat ishlab chiqarishini samarali boshqarish uchun tizimga horijiy menejmentni joriy etish, malakali kadrlarni tayyorlash va zarur hollarda chet elda faoliyat yuritayotgan mahalliy mutaxassislarni jalb etish, milliy industriyaga yanada ko'proq investitsiyalarni jalb qilish, mavjud ishlab chiqarish vositalari quvvatlaridan foydalanish darajasini oshirish, tizimda elektr, issiqlik energiyasi va uglevodorod resurslari tejamkorligiga erishish yaqin istiqbolda respublika sanoat tarkibida ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish hamda milliy industriyada konsentratsiyalashuvni pasaytirish hamda sanoat ishlab chiqarishi tarmog'ida samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Jahon bozorlaridagi raqobatning kuchayishi, texnologiyalarning rivojlanishi va xorijiy ishlab chiqaruvchilar tomonidan mahsulot ishlab chiqarish xarajatlarining kamaytirilishi mazkur sohalarni rivojlantirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar ishlab chiqishni talab etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi korxonalari tomonidan 2020-yilda 367,1 trln. so'mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilgan bo'lib, eng katta ulush ishlab chiqarish sanoati hissasiga (83%) to'g'ri kelgan.

YAIMni oshishida sanoat mahsulotlarining o'rni kattadir. Sanoat tarmog'ini rivojlantirishda so'nggi yillarda: "Elektrotexnika, to'qimachilik, charm-poyabzal, oziq-ovqat, farmatsevtika, zargarlik buyumlari, qog'oz sanoati, qurilish materiallari, mebel, uy-ro'zg'or buyumlari ishlab chiqarish va boshqa mahalliy sanoat tarmoqlarini (keyingi o'rinlarda – mahalliy sanoat) jadal rivojlantirishga ko'maklashuvchi yaxlit tizimni yaratish, shuningdek, hududlarning sanoat salohiyatini oshirish"ga keng imkoniyatlar yaratilmoqda.

Respublikamizda oxirgi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarning bosh maqsadi-kuchli, raqobatbardosh milliy iqtisodiyotni yaratish va shu bilan bir qatorda aholi farovonligini muntazam oshirib borish hisoblanadi. YAIMning va aholi sonining o'sish sur'atini quyidagi rasm orqali ko'rishimiz mumkin.

2000–2020-yillarda mamlakatimizda yaratilgan YAIMning o'sish sur'ati, aholining o'sish sur'atiga nisbatan bir necha barobar yuqoriligini ko'rishimiz mumkin. Faqatgina 2020-yilda YAIMning o'sish sur'ati, aholining o'sish sur'atidan 0,2 foiz bandga kamaygan. Bu davrda butun dunyoda ro'y berayotgan koronavirus infeksiyasi tarqalishi ta'siri mamlakatimiz YAIMning o'sish sur'ati kamayishiga olib kelgan.

2-jadval: O'zbekiston sanoat tarmog'ida yaratilgan qo'shilgan qiymat hajmi dinamikasi (2020-yil baholarida)*

Yillar	Sanoatning qo'shilgan qiymati (mlrd. so'm)		Sanoat qo'shilgan qiymatining o'sishi, %		O'rtacha yillik doimiy aholi soni			Aholi jon boshiga sanoat qo'shilgan qiymati	
	joriy baholarda	2020-y. baholarida	2000-y. 100%	oldingi yilga nisbatan	mln. kishi	o'sish sur'ati, %		ming so'm	2000-y. 100%
						oldingi yilga nisbatan	2000-y. 100%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2000	462,4	55889,2	100,0	-	24,7	-	100,0	2262,7	100,0
2001	696,2	57387,8	102,7	102,7	25	101,2	101,2	2295,5	101,4
2002	1079,3	59339,0	106,2	103,4	25,3	101,2	102,4	2345,4	103,7
2003	1553,3	61119,1	109,4	103,0	25,6	101,2	103,6	2387,5	105,5
2004	2146,7	65001,4	116,3	106,4	25,9	101,2	104,9	2509,7	110,9
2005	3370,9	67502,0	120,8	103,8	26,2	101,2	106,1	2576,4	113,9
2006	4597,2	71720,2	128,3	106,2	26,5	101,1	107,3	2706,4	119,6
2007	5906,5	76460,9	136,8	106,6	26,9	101,5	108,9	2842,4	125,6
2008	9148,2	81660,3	146,1	106,8	27,3	101,5	110,5	2991,2	132,2
2009	11651,1	85008,4	152,1	104,1	27,8	101,8	112,6	3057,9	135,1
2010	12997,3	90055,1	161,1	105,9	28,6	102,9	115,8	3148,8	139,2
2011	15951,8	93994,3	168,2	104,4	29,3	102,4	118,6	3208,0	141,8
2012	20462,7	99372,7	177,8	105,7	29,8	101,7	120,6	3334,7	147,4
2013	25388,7	106821,9	191,1	107,5	30	100,7	121,5	3560,7	157,4
2014	32136,7	111626,1	199,7	104,5	30,8	102,7	124,7	3624,2	160,2
2015	38466,6	117560,2	210,3	105,3	31,3	101,6	126,7	3755,9	166,0
2016	45397,9	123965,5	221,8	105,4	31,8	101,6	128,7	3898,3	172,3
2017	59570,4	130413,5	233,3	105,2	32,4	101,9	131,2	4025,1	177,9
2018	95803,8	144555,1	258,6	110,8	32,96	101,7	133,4	4385,8	193,8
2019	136103,1	151730,5	271,5	105,0	33,6	101,9	136,0	4515,8	199,6
2020	152728,0	152728,0	273,3	100,7	34,2	101,8	138,5	4465,7	197,4

* Manba: www.stat.uz. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida muallif hisob-ktoblari.

2000–2020-yillarda sanoatda qo'shilgan qiymat dinamikasini statistik tahlil qiladigan bo'lsak, 2000-yilga nisbatan 2020-yilda 2,73 martaga oshgan. Ushbu davrda mamlakatimizning o'rtacha aholi soni 1,38 barobarga ko'payib, aholi jon boshiga sanoatda yaratilgan qo'shilgan qiymat esa qariyb 2 martaga oshgan. Yuqoridagi statistik tahlillardan ko'rinib taribdiki sanoat mahsulotlarini yetishtirish 2000–2019-yillarda barqaror rivojlanganligidan dalolat beradi (2-jadval).

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlashimiz mumkinki, iqtisodiy o'sishni ta'minlashda sanoat tarmog'ining ahamiyati kattadir. Buni tarmoqlarning yalpi qo'shilgan qiymatida sanoatning ulushi 27,4 foizni tashkil etganligida ko'rishimiz mumkin.

Respublikada sanoat tarmog'ini yanada takomillashtirish uchun, avvalo, quyidagi yo'nalishlardagi strategik vazifalarni amalga oshirish zarur:

- mavjud ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini oshirish;
- bugungi kunda to'xtab turgan ishlab chiqarish quvvatlarini tiklash;
- korxonalarning ishlab chiqarish maydonlaridan foydalanish darajasini oshirish;
- ma'naviy va jismoniy eskirgan asbob-uskunalarda sifatsiz va "ombor uchun" mahsulotlar ishlab chiqarishni oldini olish maqsadida yangi moddiy-texnika bazasini barpo etish;
- yangi tashkil etilayotgan korxonalar faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratish;
- sanoat tarmog'i rivojlanishida kichik korxonalar sonini yanada ko'paytirish va ularni tashkil etish chora-tadbirlarini rag'batlantirish;
- mavjud tabiiy va iqtisodiy resurslarni jalb qilish, tumanlar (shaharlar) salohiyatini ishga solish va ularning nisbiy ustunliklaridan foydalanish asosida mahalliy sanoatni rivojlantirish "drayverlari" bo'lgan tarmoqlarni aniqlash;
- tarmoqlarning ichki va tarmoqlararo kooperatsiya aloqalarini kengaytirish va chuqurlashtirish, korxonalarni global ishlab chiqarish zanjirlariga jalb qilish va ishlab chiqarilgan mahsulotlarni uchinchi davlatlarga hamkorlikda eksport qilishni yo'lga qo'yish;
- sifatli va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni ta'minlaydigan xususiy va xorijiy investitsiyalar hamda zamonaviy texnologiyalarni jalb qilish uchun shart-sharoitlar yaratish;
- "qo'shimcha qiymat zanjirlari"ni kengaytirish, ishlab chiqarish tannarxi va xarajatlarini kamaytirish, tayyor mahsulotlar va materiallar ishlab chiqarishni mahalliyashtirishni chuqurlashtirish asosida ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning raqobatbardoshligini oshirish;
- kichik sanoat va maxsus iqtisodiy zonalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish va faoliyatini muvofiqlashtirish;
- zamonaviy tendensiyalarni hisobga olgan holda mahalliy sanoat korxonalari uchun professional kadrlar tayyorlash, trening dasturlaridan keng foydalanish;
- tarmoqlar va hududlarning sanoat salohiyatini oshirish maqsadida tartibga solish muhiti va standartlarni takomillashtirish.

Faol investitsiya siyosati mamlakatimizni modernizatsiya qilish va yangilash bo'yicha olib borilayotgan ishlarning eng muhim sharti hisoblanadi.

Darhaqiqat, o'tgan davrda iqtisodiyotimizning barcha tarmoqlarida jadal rivojlanish jarayoniga, turmushimiz tobora yaxshilanib borayotganiga guvoh bo'lmoqdamiz. Iqtisodiyotni tarkibiy o'zgartirish, ishlab chiqarish korxonalari modernizatsiya qilish borasida izchil amalga oshirilayotgan islohotlar ichki bozorni o'zimizda tayyorlangan mahsulotlar bilan ta'minlash barobarida, ularni eksport qilish imkoniyatini ham kengaytirib bormoqda.

Pirovardida bugungi kunga kelib, mahalliyashtirish jarayoni, tom ma'noda, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash, ishlab chiqarishga ilg'or texnologiyalarni jalb qilishni jadallashtirish, mavjud resurslardan unumli foydalanish, ish o'rinlarini yaratish, asosiysi, korxonalarning tashqi ta'sirlarga bog'liqligini kamaytiruvchi tizim sifatida takomillashtirish.

Bugungi kunda respublikamiz iqtisodiyotining deyarli barcha tarmoq va sohalarida ishlab chiqarishni modernizatsiyalash, texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash tadbirlarining keng ko'lamda amalga oshirilishi raqobatdosh mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Biroq bu boradagi jiddiy muammo – ayrim mahsulotlarimiz tannarxining yuqori darajada qolayotganligi ularning raqobatdoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Mamlakatimiz sanoat tarmoqlarini jadal va barqaror rivojlantirish, ularning eksport salohiyatini o'stirish, ishlab chiqarish korxonalari texnik va texnologik jihatdan qayta qurollantirish, ichki bozorni milliy korxonalarda ishlab chiqarilgan mahsulotlar bilan ta'minlash, mavjud resurslardan unumli foydalanish, faol investitsiya siyosatini amalga oshirish asosida sanoatning samaradorligi va raqobatbardoshligini yanada oshirishga erishish mumkin.

2020-yilda 2019-yil bilan solishtirganda ishlab chiqaradigan sanoat tarkibida yuqori texnologiyali tarmoqning ulushi 1,9 %ni (2019-yilda – 1,5 %), o'rta-yuqori texnologiyali 22,4 % (25,4 %), o'rta-quyi texnologiyali 40,1 % (36,6 %) va quyi texnologiyali 35,6 % (36,5 %)ni tashkil etdi.

Real sektor korxonalarini qo'llab-quvvatlash bilan bir qatorda ularni sog'lomlashtirish tadbirlari ham muhim o'rin tutadi. Zero, uzoq davr mobaynida sifatsiz mahsulotni ishlab chiqarish, eskirgan texnika va texnologiya asosida zarar ko'rib ishlayotgan korxonalarni saqlab qolish iqtisodiyotning sog'lomligiga jiddiy putur yetkazishi mumkin. Bunday korxonalarni bankrot deb e'lon qilish hamda moliyaviy-xo'jalik faoliyatini tarkibiy o'zgartirish orqali qayta tuzish bu boradagi eng to'g'ri va samarali yechim hisoblanadi.

Iqtisodiyotning real sektorini qo'llab-quvvatlash borasidagi muhim yo'nalishlardan yana biri sanoat kooperatsiyasi asosida tayyor mahsulotlar, butlovchi buyumlar va materiallar ishlab chiqarishni mahalliyashtirish jarayonidir.

Ishlab chiqarishni mahalliyashtirish – sanoat ishlab chiqarishining turli bosqichlarida import shaklida xarid qilish orqali qo'llaniluvchi detallar, butlovchi qismlar, yarimtayyor mahsulotlar va tayyor mahsulotlarni mahalliy xomashyo va materiallar asosida ishlab chiqarishga o'tkazish jarayoni hisoblanadi.

Sanoat tarmog'ini yuqorida keltirib o'tilgan, o'ziga xos afzalliklaridan tashqari ijtimoiy mehnat taqsimotini rag'batlantirish, bozor raqobatini rivojlantirish kabi bir qator ustuvor taraflari ham mavjud.

Respublikamizda, sanoat rivojlanishi va iqtisodiyotning eng yetakchi tarmog'iga aylanishi uchun barcha resurs va zaxiralarimiz yetarli. Bu borada bugungi kunda ildam sur'atlar bilan o'sishda davom etayotgan yoqilg'i-energetika, kimyo sanoati, oziq-ovqat sanoati, farmatsevtika va qog'oz-sellyuloza sanoati hamda qora va rangli metallurgiya, mashinasozlik va avtomobilsozlik kabi o'nlab tarmoq va yuzlab sanoat sohalari mamlakat iqtisodiyotining jahon bozoridagi o'rni yanada mustahkamlanishiga o'zining ulkan hissasini qo'shib kelmoqda. Ayniqsa, respublikamiz mustaqillikni qo'lga kiritganidan so'ng agrar davlatdan erkin industrial-agrar rivojlangan davlatga o'tish borasida amalga oshirilgan iqtisodiy va tarkibiy siyosat to'la o'zini oqladi.

XULOSA

Sanoat tarmog'ining rivojlanishi natijalari tahlili ko'plab ishlab chiqarish korxonalarida bozor sharoitiga moslashilganligi va davlat ko'magi yordamida yuqori samarali ishlab chiqarish yo'lga qo'yilganligini ko'rsatmoqda. Shu bilan birga, sanoatda kuzatilayotgan o'sish omillari va manbalarining beqaror xarakterini ko'rsatuvchi muammolar yuzaga keldi. Ular milliy tovarlarning jahon bozoriga chiqishiga to'sqinlik qilmoqda va mamlakatning JSTga a'zo bo'lish jarayonida jiddiy muammolar yuzaga kelishi mumkin. Yuzaga kelgan muammolar sanoat ishlab chiqarishining sifat ko'rsatkichlarini oshirishni talab etadi.

Bundan shunday xulosa kelib chiqadiki, O'zbekiston sanoati rivojlanishining asosiy maqsadi nafaqat ushbu iqtisodiyot sektorida o'sish sur'atlarini oshirishga intilish, balki boy tabiiy resurslar salohiyatidan foydalanish orqali ustuvor tarmoqlar va ishlab chiqarishni rivojlantirish, uning zamonaviy tarkibini shakllantirish, tashqi va ichki bozorda mamlakat sanoati raqobatbardoshligi va samaradorligini oshirish uchun chora-tadbirlar majmuini shakllantirishdan iborat.

Umumar olganda, ushbu vazifalarning amalga oshirilishi respublikamizda iqtisodiyot raqobatbardoshligining oshishiga, sanoat tarmog'ining rivojlanishiga imkon yaratadi va bundan keyingi davrlarda ham barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 11-avgustdagi "Rasmiy statistika to'g'risida"gi O'RQ-707-sonli qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 16-sentyabrdagi "Yengil sanoatni yanada rivojlantirish va tayyor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4453-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // "Xalq so'zi" gazetasi. 29.12.2018. 271-272 (7229-7230)-son.
4. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. // "Xalq so'zi" gazetasi, 2020-yil 30-dekabr. 275-276 (7746-7747)-son.
5. Ortiqov A. Sanoat iqtisodi. Darslik. – T.: TDIU, 2009. – 236 b.
6. Shodiyev X. va Xabibullayev I. Statistika. Darslik. – T.: Iqtisod-moliya, 2019. – 454 b.
7. www.stat.uz. – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti.
8. Khujamurodov, A., & Jumanova, Z. (2020). Methodological Aspects of the Bank's Information Security. Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN, 2249(0892).

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.